THALES NEDERLAND

EDITORIAAL

TERRORISME

De dramatische gebeurtenissen van 11 september 2001 staan ons nog helder op het netvlies. Nooit vielen bij een terroristische aanslag zoveel slachtoffers. Nooit eerder werd duidelijk hoe kwetsbaar een moderne maatschappij als de Verenigde Staten en de bredere wereld zijn voor dit soort acties. De effecten waren en zijn niet alleen voelbaar daar waar de aanval plaatsvond. De totale wereldgemeenschap werd als een vloedgolf geraakt door de gevolgen ervan. Terrorisme en kwetsbaarheid staan op dit moment hoog op de politieke agenda. Inlichtingen en veiligheid, de opdracht aan en het gewenste product van diensten evenzeer.

Het was toeval dat de Militaire Spectator het novembernummer aan dit thema wijdde. De beslissing daartoe viel al langer dan een jaar geleden. Uiteindelijk bleek dit domein zo breed dat het ook in dit nummer centraal staat. Bewust is voor dezelfde omslagfoto's gekozen: de aanslag op het World Trade Center en de eerdere aanslag op Amerikaanse troepen in Beiroet op 23 oktober 1983. Beide aanslagen waren het werk van terroristen.

Deze plaag is niet nieuw. De mensheid wordt al bijna tweeduizend jaar geconfronteerd met een strijdwijze die bloedige sporen door de geschiedenis trok. Steeds opnieuw blijkt de boodschap van geweld supporters aan te trekken. Oorspronkelijk richtte het geweld zich tegen overheersers. Russische revolutionairen bestreden in de tweede helft van de 19e eeuw een autocratisch bewind. Radicale Ieren, Macedoniërs, Serven en Armeniërs gebruikten terreur om zelfbestuur en onafhankelijkheid te bevechten. Frankrijk en Spanje werden na 1890 geconfronteerd met de 'propaganda van de daad'; het gebruik van bommen om veranderingen te bewerkstelligen. In de twintigste eeuw ontdekten veel landen wat terrorisme betekent. Egypte, het Verenigd Koninkrijk, Rusland, Italië, Spanje en de Bondsrepubliek kunnen hiervan getuigen. In de negentiger jaren ontstond, mede als gevolg van de mondialisering en de opkomst van de informatie- en communicatietechnologie, een nieuwe vorm: het internationale terrorisme. Het internationale komt op diverse manieren naar voren. Terroristische organisaties kennen wereldwijd vertakkingen en contacten. De dreiging kan regionaal een zwaartepunt kennen. Feitelijk kan terreur 'overal' worden toegepast. Niet in de laatste plaats moet worden geconstateerd dat effecten ook wereldwijd kunnen doorwerken.

Walter Laqueur[1] plaatste in de jaren zeventig van de vorige eeuw kanttekeningen bij wat hij de 'terroristische mythologie' noemt: het is iets nieuws; terroristen zijn idealisten en arm; het komt overal voor; waar politieke en sociale rechtvaardigheid bestaat sterft terrorisme een zachte dood en het is de grootste dreiging waarmee de mensheid wordt geconfronteerd.

De werkelijkheid is gecompliceerder. Zoals al gesteld; het is een oud fenomeen. Het idealisme van moderne terroristen is dubieus. De terrorist van nu schijnt zich van alle morele scrupules te hebben losgemaakt en heeft zichzelf ervan overtuigd dat het grote doel alle middelen heiligt. Wie er omkomen is niet interessant. De terreur moet juist grote impact krijgen omdat iedereen slachtoffer kan worden. De moderne terrorist is zelden arm.

---

[1] Walter Laqueur: Terrorisme, Baarn, 1978.

SAMENWERKEN IN NEDERLAND EN OVER DE GEHELE WERELD
THALES

Natuurlijk bestaat er nog een soort terroristisch proletariaat. Het zijn de groepen die geen sponsor bezitten. Gemiddeld gesproken vormt geld voor terroristen het kleinste probleem. Daarvoor zorgt een sponsor, dan wel – al dan niet vrijwillig – een achterban. Terrorisme is niet altijd en overal voorgekomen. Landen als Zweden, IJsland, Denemarken en Zwitserland bleven verschoond. Het lijkt een utopie dat politieke en sociale rechtvaardigheid terrorisme uitsluit. Inderdaad, daar waar rechtvaardigheid ontbreekt is de voedingsbodem beter. Bewegingen als de Rode Brigades en de Rote Armee Fraktion konden zich op het ontbreken daarvan niet baseren. Toch ontstonden ze en zullen er altijd weer dergelijke groeperingen kunnen ontstaan. Ten slotte de dreiging. In historisch perspectief was terrorisme geen dreiging op wereldschaal. Oorlogen en natuurrampen hadden een grotere impact. De situatie ligt nu anders. De wereld is zich op 11 september bewust geworden van de kwetsbaarheid van de moderne samenleving. Enerzijds gaat het daarbij om feitelijke kwetsbaarheid. Anderzijds gaat het om het gevoel kwetsbaar te zijn terwijl de opponent moeilijk grijpbaar lijkt. Angst en onzekerheid kunnen verlammend werken en hebben – zo bleek – direct invloed op de economie en de aandelenmarkt. De dreiging is dus groot.

Gelukkig groeit het besef dat vitale belangen in het geding zijn. Vitaal omdat elke staat geacht wordt de eigen bevolking te beschermen. Waar vertrouwen daarin wegvalt moet met grote maatschappelijke onrust rekening worden gehouden. Vitaal ook omdat elke staat vrijheid van handelen moet zien te behouden. Vitaal ten slotte omdat de internationale rechtsorde en de wereldeconomie onder druk worden gezet. Terrorisme is eerst en vooral chantage. Dit betekent twee dingen. Allereerst dat op succesvolle chantage verdere chantage volgt. De vraag is derhalve of individuele staten en de internationale gemeenschap daarvoor zwichten, of bereid zijn de prijs te betalen om wat er aan rechtsorde, vrijheid en welvaart bestaat in stand te houden. Het tweede is dat het slachtoffer van chantage een speciaal soort woede voelt. Hij is vernederd, zijn waardigheid en zelfrespect zijn aangetast. Wie voor chantage zwicht moet zich van deze prijs bewust zijn.

Omdat vitale belangen in het geding zijn en omdat het gaat om zelfrespect moet de internationale gemeenschap wel reageren. Wat in de Verenigde Staten gebeurde kan morgen in Straatsburg of Berlijn, in Londen of in Wenen gebeuren. Osinga[2] gebruikt de strijd tegen het AIDS-virus als metafoor voor de strijd tegen het terrorisme. Net zoals het menselijk lichaam geen antwoord heeft op dit virus, zo hebben staten nog geen sluitend antwoord kunnen vinden tegen terrorisme. Internationale samenwerking is een vorm van medicijn. Het is maar de vraag of daarmee het virus afdoend kan worden bestreden. De internationale gemeenschap zal bereid moeten zijn alle middelen gericht te mobiliseren. Het militaire instrument is maar één van die middelen. Krijgsmachten moeten er echter op voorbereid zijn zonodig een specifieke bijdrage te leveren. Hetzelfde geldt voor inlichtingen- en veiligheidsdiensten, voor politie en justitie, voor douane en economische controlediensten, voor diplomaten en de ontelbare anderen die een – nationaal en internationaal – rol kunnen en zonodig moeten spelen.

Ook in Nederland staat de strijd tegen het terrorisme hoog op de (politieke) agenda. De Kamer is uitvoerig geïnformeerd over de eerste stappen. De versterking van de inlichtingendiensten maakt daarvan deel uit. Het bezoek dat de minister-president aan beide diensten bracht symboliseert hun belang. Naar verwachting zal de minister van Defensie in de Voorjaarsnota nader ingaan op de gewijzigde veiligheidssituatie en de gevolgen ervan voor de krijgsmacht. De strijd tegen het terrorisme blijft werk van de lange adem. Er is nog geen afdoend verdelgingsmiddel voorhanden. De internationale gemeenschap zal er wel naar moeten blijven zoeken.

---

[2] Frans Osinga. Een nieuwe totale oorlog. Internationale Spectator, november 2001, blz. 530-535.